

Мистецтвознавство, культурологія, філологія, історія

Яковлева Дар'я Михайлівна

студентка 1 курсу магістратури спеціальності 034 «Культурологія»
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

+380679268747, dashutay1106@gmail.com

Коваленко Олександр Вікторович

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри образотворчого мистецтва,
музикознавства та культурології

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

+380684352710, olexkovalenko@ukr.net

ФЕСТИВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОГО КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ: АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНОГО ВЕКТОРУ

У даній статті досліджено питання підвищення зацікавленості сферою культури та сучасного культурного простору, у тому числі до фестивальних заходів, що організовують в Сумському регіоні України, встановлюють їх культурний вплив, а також роль фестивального руху у складі культурно-дозвілєвої діяльності. Також в статті проаналізовано окремі риси фестивалів, що організовують у різних регіонах нашої країни, виявлено їх подібність та відмінність. Ключові слова: фестивальний рух, регіональна культурна практика, культурна політика, ціннісні орієнтації учасників.

Зрушення у національно-культурному житті, що почалися після проголошення державної незалежності України, викликали безліч змін в усіх сферах діяльності, у тому числі культурній. Причини цього наступні: дана сфера має важливе значення у житті людини, бо зв'язана з речами, що мають для неї велику роль – відпочинком та його різноманіттям, дозвіллям, позакласною діяльністю дітей, святами та обрядами тощо; культурна сфера є значимою для представлення України на міжнародній арені; за сприяння даної

сфери держава вирішує питання, пов'язані із фактом покращення життя в країні, що проявляється у забезпеченні якісної художньої освіти та підвищення кваліфікації працівників, які відповідають за духовне насичення вільного часу населення. Також є інші фактори, що підтверджують важливість даної сфери в сучасному світі та необхідність її підтримки. Для успішної роботи цього механізму має бути кілька чинників: чітко визначений напрям діяльності, наявність спеціалістів, здатних працювати в нових умовах; матеріально-технічне забезпечення для підтримки системи та реалізації дій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав те, що незважаючи на незаперечні переваги фестивальної діяльності, фахових досліджень даного феномену дуже мало, особливо таких, які пов'язані із регіональними особливостями. Серед спеціальної літератури, присвяченої означеній проблематиці, є декілька наукових праць С. Віткалова [3, 4], статті з регіональної культурно-мистецької проблематики авторів С. Бугай та Є. Щепанського [2], в яких тією чи іншою мірою порушено ці питання, а також різноманітні розвідки стосовно сутності понять автора С. Безклубенко [1].

Про фестиваль як культурний феномен ідеться в багатьох публіцистичних розвідках, підготовлених як реакція на той чи інший захід, організований у будь-якому регіоні країни. Утім, зазначена проблематика має ґрунтовну джерельну базу: численні програми, сценарії, тематичні плани, протоколи засідань журі, буклети, фінансові рахунки тощо.

Отже, аналіз спеціальної літератури, джерельної бази, практики організації фестивальних заходів у регіонах засвідчив, що ця проблема, хоча і є предметом спеціального розгляду, потребує ґрунтовнішого дослідження.

Метою написання даної статті є необхідність аналізу регіонального вектору фестивальної діяльності, як феномену сучасного культурного простору.

Для великої кількості людей фестивалі стають особливою частиною кругозору та дають змогу задовольнити потребу у красі, відпочинку та знаннях. Зростання популярності фестивалів зумовлюється недостатністю культурних благ для жителів сіл, райцентрів та маленьких містечок. За радянських часів

була створена система централізованого культурного обслуговування, на даний момент жителям бракує вільних коштів, необхідних для поїздки до культурних центрів із цією метою. Саме з цієї причини, зважаючи на збільшення фінансових проблем та соціального напруження, людина змушена шукати позитивні емоції. Фестиваль нині є «штучним заміником свята» [4], оскільки привносить у повсякденність елементи радості, відпочинку, новизни тощо.

Окрім того, в основі фестивалів лежить змагання, яке надає змогу проявити себе у будь-якій іншій формі чи ролі, тому що дані заходи проходять переважно на мистецькій (народно-інструментальній, вокально-хоровій, хореографічній) основі. Саме тому у регіонах набирають популярності фестивалі із особливим місцевим колоритом, який характерний саме для цього регіону. Насамперед це – презентація найпопулярніших видів образотворчого, декоративно-ужиткового, музичного, хореографічного мистецтва, чи представлення національної кухні у будь-яких видах, відтворення та проведення обрядів предків. Такі види фестивалів набувають популярності в багатьох країнах світу, у тому числі й Україні. Вони підвищують притік туристів, яких цікавлять етнокультурні елементи регіону та країни.

Однією з характеристик сучасної фестивальної діяльності є те, що організаторами заходів виступають ентузіасти чи фанати даної справи. Коли організатором виступає держава, то захід створюється з метою пропаганди глобальних ідей та має інше забарвлення. Тому сучасні заходи мають різноманітну тематику, яка обумовлена рівнем культури, досвідом, наявністю фінансів, навичками менеджерів та маркетингом. До сучасних відмінностей діяльності належать процеси, що розпочалися після отримання незалежності та послугували стимулом інтересу до національно-культурної складової. Тому нині в регіонах проводять чимало фестивалів, основною метою яких є національна культурна спадщина в усьому її розмаїтті, тим паче коли захід стосується кожного, а саме національної історії, народних звичаїв, докільля, дитячого докільля тощо. Отже, зосереджуючи на поняттях близьких народу, організатори передбачають і відповідний успіх. Якщо розглядати проблему

більш широко, то можна побачити, що заходи такого типу вирішують і чимало політичних чи політико-культурних (культурно-мистецьких) завдань, або інших: налагодження зв'язків між окремими етносами; ознайомлення з культурною спадщиною інших народів; розуміння того, що незалежно від зовнішності, статків та багатьох інших відмінностей, які має кожен, більшість людей хвилюють ті самі речі: мир, щастя, спокій, добробут.

Це і є основою заслугою фестивальної діяльності, яка активно розвивається у кожному регіоні. За допомогою засобів культури можна отримати вищі результати, ніж за допомогою насильницьких дій. Бо кожен народ у світі, незважаючи на різні ознаки, цікавий власним культурним різноманіттям.

У регіонах України популярними є не лише фестивалі народознавчого та краєзнавчого спрямувань. Попри негативні чинники зазначені вище, певна кількість людей продовжує цікавитися високим мистецтвом: класичною, органною, джазовою музикою, високою модою тощо. Природним є те, що такі заходи не є масовими, так як їх організатори, учасники та глядачі повинні мати спеціальну підготовку. Проведення таких заходів засвідчує, що в нашій країні є велика кількість людей, які мають високу художню освіту, віддають перевагу активним формам дозвілля, вишуканого відпочинку та вузького кола спілкування, що є характерним для подібних заходів. Наприклад, «Міжнародні літні музичні вечори», які тривалий час організовує в Києві Інститут музики ім. Р. Глієра [5]. Цей захід відзначається змагальністю: відбувається немало конкурсних виступів та проходить низка конкурсних виступів представників кафедр джазової музики. У регіонах подібних заходів також чимало: «Bach-fest» у Сумах, «Мельпомена Таврії» у Херсоні, «Art Jazz Cooperation» у Луцьку і Рівному, «Лесені джерела» у Луцьку та Новоград-Волинському тощо, однак принцип для всіх один. Регіон обирає свою найвдалішу форму, яка тривалий час проходить апробацію в його культурній практиці, й активно використовує її за допомогою фестивалів.

Немає сумніву, що така система в організації культурно-дозвілєвої чи музично-театральної професійної складової починає змінювати систему цінностей місцевих мешканців: виникає інакше ставлення до своєї історії, народних звичаїв, нематеріальної духовної спадщини та свого місця в цьому процесі та культурному просторі. Змінюються й учасники.

Цікава думка відомого польського соціолога К. Жигульського про те, що фестиваль «є штучним заміником свята» [7], на наше переконання, в сучасних умовах поступово трансформується. Принаймні заходи, які організують в регіонах дійсно є святковими, це стає стимулом до пошуку незвичайних форм виявлення культурно-мистецької ініціативи, але й змінює людей, у чому і полягає надзвичайно важлива роль фестивалів.

Якщо розглядати Сумський регіон нашої країни, то можна зазначити, що Сумщина має розвинене культурно-мистецьке життя, у тому числі фестивальну діяльність, під час проведення якої багато з означених вище питань реалізуються повністю. Фестивалі сформували в регіоні своєрідний календар новітніх українських свят або «фестивальне коло» [4, с. 278]. Деякі з них проводяться за певними річними циклами, та вже стали традиційними. На території області відбуваються фестивалі міжнародного, національного, обласного рівнів. Найбільш відомі заходи відбуваються в м. Суми, м. Глухові, селі Могриця Сумського району та м. Тростянець (центр Тростянецької ОТГ), який є фестивальною столицею Сумщини. Розглянемо деякі з них.

«Чехов фест» – всеукраїнський театральний фестиваль, який з 2013 року проходить в Сумах. За цей час відомі українські театри зіграли на ньому більш ніж 30 вистав, які подивились близько 10 тисяч сумчан. Серед найвизначніших театрів-учасників фестивалю були: Академічний театр імені Леся Курбаса (м. Львів), Київська театральна майстерня «Сузір'я» з Адою Роговцевою, Київський академічний Молодий театр, Національний академічний драматичний театр ім. Івана Франка (за участі міністра культури України Євгена Нищука), «Золоті Ворота» (м. Київ).

У Глухові вже став традиційним фестиваль «Льон-фест». Для його проведення обирають ділянку на полі, засіяного льоном. Учасники фестивалю одягнуті в національні костюми. Святкова програма на полі під Глуховом уже традиційно передбачає частування гостей фіто-чаями на багатті та їжею з конопель та льону, дефіле мод від місцевих красунь у льняних сукнях відомих українських дизайнерів, фото-сесію для всіх бажаючих сфотографуватися в полі льону і конопель. Даний захід допомагає зберігати давні традиції та сприяє відновленню національної автентичності.

«Могриця – міжнародний ленд-арт симпозиум», який щорічно проходить в селі Могриця Сумського району. Вже більше 20 років під час проекту представляються роботи учасників симпозиуму з перенесенням у експо-простір напрацьованих ідей та арт-об'єктів. Учасниками є як професійні митці, так і аматори. Локація симпозиуму – крейдяне плато між ланцюгом горбів древніх городищ, які омиває річка Псел. Фестиваль вже став візитівкою цього краю. Захід щорічно збирає велику кількість митців із Сумщини, Харківщини, Львівщини, Київщини та країн ЄС.

«Чайковський FEST» – фестиваль класичної музики, історія якого розпочалась із започаткування в місті Тростянець днів Чайковського, які в 2013 році переросли за обсягом у фестиваль класичної музики. Місце проведення фестивалю вибране не випадково. Саме тут в далекому 1864 року гостював студент Петербурзької консерваторії, майбутній геній світової музики П. І. Чайковський. Сам же захід складається з виступів лауреатів міжнародних музичних конкурсів з різних куточків України.

«СХІД-РОК» – музичний фестиваль, який щорічно проводиться у місті Тростянець. Вперше пройшов у 2013 році, в 2020 році фестиваль відбудеться вже ввосьме. Минулого року захід зібрав більше 4-х тисяч учасників.

Тростянецькі фестивалі проводяться в фортеці XVIII століття – Круглий двір, що знаходиться в центрі міста. Середньовікова споруда є фішкою фестивалів і вона зображена на головних афішах цих заходів.

Отже, підсумовуючи все вищезазначене, можна зробити наступні висновки про те, що основною метою організації фестивалів є активізація рівня культурного забезпечення населення. З цієї причини кількість культурно-мистецьких заходів, які проводять протягом останніх років, значно збільшується. Хоча сучасна ситуація в країні та світі сильно вплинула на можливість проведення заходів, тенденція щодо використання їх потенціалу як важливого чинника формування ціннісних орієнтацій, громадянської позиції населення, зокрема молоді, не зазнала змін. Це дозволяє сподіватися, що реформи в Україні лише покращать процес фестивальної діяльності та призведуть до духовного зростання нації.

Список використаних джерел

1. Безклубенко С. Д. Мистецтво: терміни та поняття : енциклопедичне видання у 2-х томах. Київ : НАМУ, 2011. 255 с.
2. Бугай С. М., Щепанський Є. В. Регіональна політика в Україні: термінологічна невизначеність та загальні проблеми становлення. Університетські наукові записки. Хмельницький, 2005. № 4 (16). С. 300–307.
3. Віткалов С. Фестиваль мистецтв як форма патріотичного виховання в умовах інокультурної та військової експансії. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: наукові записки Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Випуск 20. Т. 1. Рівне : РДГУ, 2014. С. 162–165.
4. Віткалов С. Культурно-мистецька Україна в регіональних вимірах : монографія. Рівне : Дятлик, 2014. 362 с.
5. Давидовський К. Ю. Мистецькі проекти – Міжнародний фестиваль «Київські літні музичні вечори» та «Міжнародна літня музична академія» – у культурно-мистецькому середовищі Києва 2000–2010 рр. Актуальні питання культурології : альманах наукового т-ва «Афіна» кафедри культурології РДГУ. Випуск 10. Т. 2. Рівне : РДГУ, 2010. С. 135–140.
6. Жигульский К. Праздник и культура. Перевод с польского. Киев : Наука, 2005. 382 с.